

Andrzej Dana*, **Radosław Kaniecki****,
Tomasz Tomczyk***, **Maciej Topolewski******

CYBERPRZESTĘPSTWO – PROBLEMATYKA CZASU I MIEJSCA POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

Streszczenie

Artykuł poświęcony został określeniu miejsca i czasu popełnienia przestępstwa w cyberprzestrzeni. Na te elementy konstrukcyjne czynu zabronionego ustawodawca zwraca uwagę w treści art. 6 k.k., które jednak ustalone zostały dla przestępstw dokonywanych w przestrzeni rzeczywistej (fizycznej). Globalność cyberprzestrzeni w dużej mierze powoduje trudności w stosowaniu tej normy wprost do opisu przestępstwa zaistniałego w tym wymiarze. W klasycznym ujęciu miejsce działania sprawcy łączone jest ze skutkiem i czasem, w którym dokonał on przestępstwa. Czas i miejsce dokonania przestępstwa w cyberprzestrzeni nie mieści się w tradycyjnym pojęciu art. 6 k.k., co powoduje reperkusje proceduralne wiążące się z momentem podjęcia skutecznego ścigania sprawcy. Przystępstwo to *de lege ferenda* ma jednak wymiar szczególnie i powinno być tak traktowane.

Słowa kluczowe: czas popełnienia przestępstwa, miejsce popełnienia przestępstwa, cyberprzestępstwo

Wstęp

Pojęcie, jakim jest cyberprzestępczość – a wcześniej przestępczość komputerowa lub internetowa, nie należy w obowiązującym stanie prawnym do katalogu polskich wyrażen ustawowych i należy zgodzić się z twierdzeniem, że odnosi się ono do jednego z największych zjawisk przestępnych dzisiejszych czasów¹. Cyberprzestępstwa są zróżnicowaną

---

* Uniwersytet w Siedlcach, e-mail: andrzej.dana@uph.edu.pl, ORCID: 0000-0002-1035-5302.

** Kancelaria Notarialna w Łodzi, e-mail: radoslaw-kaniecki@wp.pl, ORCID: 0009-0000-2130-5266.

*** Politechnika Rzeszowska, e-mail: ttomczyk@prz.edu.pl, ORCID: 0000-0003-4134-7628.

**** Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, e-mail: maciej.topolewski@awf.edu.pl, ORCID: 0000-0003-4830-1390.

¹ M. Siwicki, *Cyberprzestępczość*, Warszawa 2013, s. 9 i n.

rodzajowo grupą czynów zabronionych polegających na posługiwaniu się systemami lub sieciami informatycznymi do naruszania jakiegokolwiek dobra prawnego chronionego przez prawo karne (lub cywilne). Opierając się na *Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości*² pojęcie cyberprzestępstwo jest obecnie jednym z najszerszej rozpoznawanych pojęć używanych do określenia tej formy przestępczości. Według Rady Europy cyberprzestępstwo może przybrać postać: fałszerstwa komputerowego; oszustwa komputerowego; przestępstwa związanego z charakterem informacji zawartych w systemie informatycznym (np. z treściami pedofilskimi) bądź przestępstwa dotyczącego naruszania praw autorskich i praw pokrewnych. Można tu także odwołać się do definicji Unii Europejskiej zawartej w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady oraz Komitetu Regionów *W kierunku ogólnej strategii zwalczania cyberprzestępczości*³. Wskazuje się tu, że znamiona cyberprzestępstwa wypełniają: przestępstwa wymierzone przeciwko poufności, integralności danych (tzw. przestępstwa CIA), np. *hacking*, nielegalny podsłuch, szpiegostwo komputerowe, sabotaż komputerowy; przestępstwa klasyczne czy też tradycyjne popełniane przy użyciu komputera, np. oszustwa komputerowe, fałszerstwo dokumentów, wyłudzenia towarów lub usług, jak również tzw. przestępstwa kontentowe (dotyczące zawartości komputerów, serwerów itd.), np. dziecięca pornografia, dostarczanie instrukcji przestępczych (typu: jak zbudować bombę), zakazane treści rasistowskie, faszystowskie itd. oraz przestępstwa powiązane z naruszeniem praw autorskich i praw pokrewnych. Na gruncie prawa międzynarodowego na uwagę zasługuje także definicja cyberprzestępstwa wypracowana przez X Kongres ONZ w sprawie *Zapobiegania Przestępczości i Traktowania Przestępców*⁴. Cyberprzestępstwo w wąskim sensie (przestępstwo komputerowe) oznacza wszelkie nielegalne działanie wykonywane w postaci operacji elektronicznych, wymierzone przeciw bezpieczeństwu systemów komputerowych lub poddawanych procesom przez te systemy danych, zaś cyberprzestępstwo w szerokim sensie (przestępstwo dotyczące komputerów) to wszelkie nielegalne działanie popełnione za pomocą lub dotyczące systemów lub sieci komputerowych, włączając w to m.in. nielegalne posiadanie i udostępnianie lub rozpowszechnianie informacji przy użyciu systemów lub sieci komputerowych.

---

² Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 r. (Dz.U. 2015, poz. 728).

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady oraz Komitetu Regionów z dnia 22 maja 2007 roku *W kierunku ogólnej strategii zwalczania cyberprzestępczości*, European Union, <https://eur-lex.europa.eu/> (31.03.2023).

⁴ Odbył się w Wiedniu w dniach 10–17 kwietnia 2000 roku i obradował pod hasłem *Przestępczość i sprawiedliwość wobec wyzwań XXI wieku*.

Na podstawie tych definicji można uznać, że cyberprzestępstwo to czyn zabroniony popełniany za pomocą sieci teleinformatycznej, a więc w cyberprzestrzeni przy pomocy komputera lub bez niego. Za cyberprzestępstwo w ujęciu szerokim należy uznać wszystkie czyny zabronione, których ustawowa regulacja *expressis verbis* wiąże się z wykorzystaniem narzędzia, jakim może być w szczególności komputer. Będą to przestępstwa nie tylko ze względu na przedmiot zamachu, lecz na ustawowo określony sposób działania sprawcy. Dobrem prawnie chronionym nie będzie tu samo funkcjonowanie systemu, ale szereg innych możliwych przedmiotów zamachu. Prezentowane w piśmiennictwie naukowym poglądy na temat przestępczości internetowej czy też komputerowej ewoluowały wraz z tworzeniem się technologii i próbowały za nimi nadążyć. Biorąc pod uwagę obecną dekadę i rozwój technologii cyfrowej⁵, konieczne staje się stworzenie podstaw do utworzenia rozwiązań prawnych w obrębie cyberprzestępczości. Niezbędne jest tu zapewnienie skutecznego zwalczania zagrożeń w cyberprzestrzeni, jak też przeciwdziałanie wykorzystywania jej do popełniania przestępstw.

Przestępstwa popełniane za pośrednictwem cyberprzestrzeni

Powszechna dostępność technologii informatycznych, które tworzą cyberprzestrzeń, jest współczesnym wyznacznikiem aktywności i rozwoju społecznego. Pozytywna strona cyberprzestrzeni wyraża się w jej globalnym występowaniu, jak też łatwości w korzystaniu z niej przez społeczeństwo. Uwidacznia się jednak wykorzystywanie tej przestrzeni, podobnie jak w realnym wymiarze, do dokonywania za jej pośrednictwem różnego rodzaju czynów zabronionych. Jej użytkownicy mogą stać się ofiarą przestępstwa, a sprawcy uczynili sobie z tej domeny miejsce, gdzie można dokonywać zamachów na dobra chronione prawem. Wraz z rozwojem technik i narzędzi cyfrowych następowała w niej eskalacja działań przestępczych, które przemieszczały się na coraz to inne obszary chronione prawem. Korzystający z cyberprzestrzeni stawali się potencjalnymi ofiarami przestępstwa. W ujęciu strony przedmiotowej przestępstwa sprawcy tworzą zindywidualizowane metody dokonywania zamachów na dobra prawne użytkowników, atakują nie tylko mienie, ale także sieci informatyczne osób fizycznych i prawnych, jak również administracji publicznej. Motywy takich działań są zróżnicowane, od chęci zysku jako osiągnięcia korzyści majątkowych, po potrzebę wyrządzenie

---

⁵ K. Michalski, M. Jurgilewicz, *Konflikty technologiczne. Nowa architektura zagrożeń w epoce wielkich wyzwań*, Warszawa 2021.

szkody lub uzyskania rozgłosu. Wobec takich zachowań i rozwoju przestępczości zaczęto mówić o cyberprzestępczości⁶. Od dawna zauważalna jest narastająca aktywność przestępcza w cyberprzestrzeni i pojawianie się osób pokrzywdzonych, które się nimi stały w tym wymiarze aktywności społecznej. Można mówić już o przesunięciu się działalności przestępczej do cyberprzestrzeni, i nie jest to pojawiające się zjawisko, ale stała cecha. Na gruncie polskiego kodeksu karnego nie występuje zindywidualizowany czyn zabroniony jako cyberprzestępstwo lub ich grupa jako pojęcie cyberprzestępstwa, nie można tu więc mówić o odrębnym przestępstwie. Wyrażenia takie, jak przestępczość komputerowa, przestępczość internetowa czy też cyberprzestępczość, nie należą do wyrażeń ustawowych, odnoszą się one do przestępstw, które zostały dokonane za takim pośrednictwem. Określenie cyberprzestępczość oraz inne wcześniej stosowane nazewnictwa wiążące się z tym obszarem przestępczości wskazują jedynie na miejsca działania sprawcy, a ten element nie stanowi do chwili obecnej odrębnej kategorii prawnokarnej. W doktrynie minionych lat zwracano uwagę na nowy wymiar przestępczości, mówiąc, że mamy do czynienia z przestępczością komputerową, internetową. W piśmiennictwie naukowym dokonywano definiowania przestępstwa komputerowego, wskazując, że jest to zjawisko kryminologiczne obejmujące zachowania przestępne związane z funkcjonowaniem elektronicznego przetwarzania danych, godzące bezpośrednio w przetwarzaną informację, jej nośnik i obieg w komputerze oraz w całym systemie połączeń komputerowych, a także w sam sprzęt komputerowy oraz prawo do programu komputerowego⁷. Zwracano uwagę, że na gruncie prawa karnego materialnego przestępstwa komputerowe oznaczają dwie grupy czynów: zamachy skierowane na systemy, dane i programy komputerowe (system komputerowy jest tu przedmiotem lub środowiskiem zamachu) oraz przestępstwa, w których komputer stanowi narzędzie przestępstwa⁸.

W obecnej dobie mówi się o cyberprzestępstwach i podkreśla się, że nie należy jednak utożsamiać i stosować ich zamiennie z określeniem przestępstwo internetowe. To ostatnie obejmuje jedynie grupę czynów, które mogą być popełnione tylko w Internecie (np. wprowadzanie w błąd użytkowników systemów informatycznych, co do tożsamości nadawcy wiadomości przesłanej pocztą elektroniczną w celu uzyskania danych

---

⁶ M. Siwicki, *Podział i definicja cyberprzestępstw*, „Prokuratura i Prawo”, 2012, nr 7–8, s. 241–251.

⁷ K.J. Jakubski, *Przestępczość komputerowa – podział i definicja*, „Przegląd Kryminalistyki”, 1997, nr 2, s. 31.

⁸ A. Adamski, *Prawo karne komputerowe*, Warszawa 2000, s. 30 i n.; B. Fischer, *Przestępstwa komputerowe i ochrona informacji*, Kraków 2000.

personalnych lub przy jego pomocy (np. zniesławienie z wykorzystaniem strony www)⁹.

Niezależnie od przyjętego definiowania tej przestępczości, cyberprzestępczość będą stanowiły czyny zabronione skierowane przeciwko określonemu dobru chronionego prawem, dokonane w tym wymiarze funkcjonowania społecznego. Innymi słowy, można mówić o przestępczości występującej w cyberprzestrzeni jako płaszczyźnie, na której realizują swoje przedsięwzięcia różnorodne podmioty prawa. Tym samym wyróżniono nie tylko odrębną działalność przestępczą, ale i samych przestępców, których można nazwać cyberprzestępcami, i tak należy definiować takich sprawców. Cyberprzestępcą jest taki podmiot, który dokonuje czynów zabronionych za pośrednictwem cyberprzestrzeni, a swe działania koncentruje na jej użytkownikach. Cyberprzestrzeń niewątpliwie zapewnia mu anonimowość i w dużej mierze gwarantuje, iż nie zostanie wykryty przez organy ścigania. Ta właściwość jest powszechnie znana każdemu użytkownikowi, a to wyzwala u wielu osób chęć działań bezprawnych. Tym samym uwidacznia się charakterystyczna grupa sprawców działających w tej przestrzeni, wykorzystująca specyficzne tylko dla niej narzędzia przestępstwa. W cyberprzestrzeni możliwe staje się dokonanie czynów zabronionych, które wskazane są w kodeksie karnym jako przestępstwa, w szczególności przeciwko mieniu: oszustwa, kradzieże, wymuszenia, szantaże. Na gruncie prawa karnego nie ma samoistnego czynu zabronionego jako cyberprzestępstwo, lecz wszelkie indywidualnie określone przestępstwa popełnione w cyberprzestrzeni są określane tym mianem. Cyberprzestrzeń pozbawiona jest fizycznej właściwości, nie ma określonego terytorialnego zasięgu, wykazuje brak geograficznego atrybutu dla działań sprawcy, co warunkuje specyfikę tej przestępczości. *De facto* pojawienie się tej cyfrowej domeny funkcjonowania społeczności ludzkiej wykreowało nieznane dotąd możliwości popełniania przestępstw, na które obecnie zwraca się szczególną uwagę. Odwołując się do prawa karnego materialnego, można wskazać na czyny noszące znamiona przestępstw popełnianych przez sprawców za pośrednictwem cyberprzestrzeni.

Cyberprzestępczość to indywidualnie zróżnicowane przestępstwa dające się sklasyfikować jako określone grupy wykazujące na podobieństwo rodzajowe przedmiotu ochrony. Są to:

1. przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu przetwarzanej informacji – *hacking* (art. 267 § 1 oraz § 2 k.k.), nielegalne przechwytywanie informacji (art. 267 § 3 k.k.), ujawnienie nielegalnie uzyskanej

---

⁹ M. Siwicki, *Kradzież tożsamości – pojęcie i charakterystyka zjawiska*, cz. I, „Edukacja Prawnicza”, 2009, nr 11, s. 32–36.

- informacji (art. 267 § 4 k.k.), ingerencja w dane i system (art. 268a k.k.), zakłócenie dostępu do informacji (art. 268 k.k.), sabotaż informatyczny (art. 269 § 1 i § 2 k.k.), narzędzia hackerskie (art. 269b k.k.),
2. przestępstwa związane z rozpowszechnianiem lub prezentowaniem treści zakazanych przez prawo – propagowanie treści faszyzmu i nawoływanie do nienawiści (art. 256 k.k.), zniewaga i zniesławienie (art. 212 k.k. i art. 216 k.k.), posiadanie treści pornograficznych (art. 202 § 4a k.k.), prezentowanie i udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu (art. 202 § 2 k.k.), cyberstalking (art. 190 a § 2 k.k.),
  3. zjawiskowe formy przestępstwa – usiłowanie dokonania przestępstwa (art. 13 k.k.), przygotowanie do popełnienia przestępstwa (art. 16 k.k.), podżeganie do popełnienia przestępstwa oraz pomocnictwo (art. 18 § 2 i 3 k.k. oraz art. 255 k.k.),
  4. przestępstwa przeciwko mieniu – kradzież (art. 278 k.k.), kradzież z włamaniem (art. 279 k.k.), wymuszenie rozbójnicze (art. 282 k.k.), oszustwo (art. 286 k.k.), oszustwo komputerowe (art. 287 k.k.),
  5. przestępstwa spowodowania niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach, które jest następstwem zakłócania, uniemożliwiania lub w inny sposób wpływania na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przesyłanie informacji (art. 165 § 1 pkt 4 k.k.),
  6. przestępstwa związane z handlem przedmiotami pochodzącymi z przestępstwa lub którymi obrót jest zabroniony (art. 291 i 292 k.k.),
  7. przestępstwa związane z ochroną praw autorskich.

W prawie karnym występują niedostatki w obrębie siatki pojęciowej w odniesieniu do niektórych typów przestępstw, co jest zrozumiałe wobec faktu rozwijania się metod dokonywania przestępstwa w cyberprzestrzeni. Ustawodawca na obecną chwilę posługuje się zróżnicowanymi pojęciami, tj.: system teleinformatyczny, sieci teleinformatyczne, sieć telekomunikacyjna, a także system informatyczny jako przedmiot czynności wykonawczej. Sformułowany został także termin ‘dane informatyczne’ i wiążące się z tym przestępstwo określone w treści art. 269 i 269a k.k. Wobec szybkiego rozwoju technik cyfrowych część z tych pojęć się zdezaktualizowała, a inne nie odpowiadają współczesnej terminologii przyjętej w aktualnym ustawodawstwie. Innym mankamentem pozostaje niedostateczne dookreślenie znamion czynów zabronionych mogących być popełnionymi w cyberprzestrzeni, a które występują od dawna na gruncie prawa karnego. Zauważalne jest to, iż cyberprzestępczość obejmuje dość szeroki zakres przestępstw dotąd popełnianych w klasyczny sposób. Wobec tego niezbyt zasadne byłoby tworzenie no-

wych typów w tym obrębie, wystarczy samo odniesienie się do znamienia strony przedmiotowej przestępstwa. Formulowane pojęcie cyberprzestępczości jako jej aprobaty nie może stanowić podstawy do tworzenia odrębnej treści normatywnej istniejącego czynu zabronionego. Byłoby to działaniem emocjonalnym, pozbawionym cech normotwórczych, prowadzącym do utraty istniejących pojęć terminologicznych służących określaniu zjawisk przestępczych i możliwości reakcji karnych. Cyberprzestępstwo w swoim skutku ma znaczenie jedynie w prowadzonych badaniach i analizach z zakresu nauk penalnych, w tym kryminologii i kryminalistyki. Cyberprzestrzeń i występująca w niej działalność przestępcza nie musi być dookreślana, a prowadzone nad nią badania i tak koncentrują się w dużej mierze na jej ograniczaniu, jak też wykrywaniu ich sprawców. Charakterystyczne dla cyberprzestrzeni jest to, że stała się miejscem działań niezgodnych z prawem. Jest to rzeczywistość społecznie niebezpieczna ze względu na ilość ich użytkowników stanowiących dla przestępców potencjalne ofiary. Poruszanie się w niej cechuje zbyt mała efektywność mechanizmów identyfikacji osób, bowiem w dużej mierze pozbawiona jest ona wszelkich fizycznych atrybutów czyjejś obecności, do których można zaliczyć miejsce zamieszkania, ślady linii papilarnych, DNA, głos, wizerunek. Cyberprzestępstwo ujawnia się w określonym miejscu, jednak nie zawsze znane jest miejsce i czas działania sprawy i trudno ustalić, gdzie sprawca działał.

Narzędzie przestępstwa w cyberprzestrzeni

Na gruncie prawa karnego nie funkcjonuje pojęcie, jakim jest narzędzie przestępstwa, mówi się tylko o przedmiotach przestępstwa jako ulegających przypadkowi. W piśmiennictwie naukowym za przedmioty służące do popełnienia przestępstwa uznaje się takie, które zostały użyte do jego popełnienia¹⁰. Można uznać, że są to przedmioty, które sprawca wykorzystuje lub zamierza wykorzystać do popełnienia przestępstwa, jako przeznaczone do jego popełnienia. Odwołując się do linii orzeczniczej, przedmiotem służącym do popełnienia przestępstwa jest każda rzecz, niekoniecznie wytworzona w celu przestępczym, której użycie umożliwia lub co najmniej ułatwia sprawcy realizację zamierzonego czynu przestępczego albo jego poszczególnych stadiów¹¹. W innym orze-

¹⁰ R.A. Stefański, *Komentarz do art. 44, pkt D II, nr 53 [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2021.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa z 11 kwietnia 1984 r., sygn. akt RNw 4/84, LEGALIS, nr 24176.

czeniu Sąd Najwyższy stwierdza, że przedmioty służące do popełnienia przestępstwa w niektórych typach przestępstw należą do znamion ustawowych. Ich użycie znajduje się w opisie strony przedmiotowej, gdy ustawodawca nadał normatywne znaczenie faktowi posłużenia się nimi przez sprawcę¹². W działaniu sprawcy przestępstwa z wykorzystaniem przedmiotów służących do jego popełnienia szczególnego znaczenia nabierają takie, które zostały do tego celu wytworzone przez samego sprawcę lub kogoś innego. Sprawca dokonuje wyboru narzędzi, które w jego mniemaniu gwarantują mu zrealizowanie zaplanowanego przestępstwa. Kryteriami ocennymi w określaniu narzędzia przestępstwa są cechy przedmiotu, jak i ich zdolność do wywołania określonego skutku przestępczego. W przypadku cyberprzestępstw podstawowym narzędziem wykorzystywanym przez sprawcę jest komputer wraz z zainstalowanym w nim oprogramowaniem. Komputer w cyberprzestrzeni przestaje być już środkiem komunikacji i narzędziem pracy, staje się typowym dla tego środowiska narzędziem przestępstwa. Sieć informatyczna tworząca cyberprzestrzeń stanowi pole działania do prowadzenia sprzecznych z prawem działań, a komputer jest dla sprawcy podstawowym narzędziem. To on w połączeniu z infrastrukturą cyberprzestrzeni scala i umożliwia zamierzenia przestępcy. Na gruncie piśmiennictwa naukowego zwraca się uwagę, że komputer w zakresie aktywności przestępczej w cyberprzestrzeni odgrywa szereg zasadniczych ról: stanowić może cel popełnionego przestępstwa (np. włamanie się do sieci, wprowadzenie wirusa komputerowego); jest narzędziem umożliwiającym popełnienie przestępstwa (np. rozpowszechnianie pornografii, kradzież, hazard) lub może pełnić funkcję incydentalną w trakcie popełniania przestępstwa (np. jako bank danych)¹³.

W zjawiskowej formie działań przestępczych w cyberprzestrzeni swoje działania realizują nie tylko sprawcy, ale także bardziej złożone struktury jako współsprawcy oraz zorganizowane grupy. Wszyscy oni wykorzystują potencjał tworzonego w tym celu oprogramowania stanowiącego odmienne rodzajowo narzędzie popełnienia przestępstwa. W całokształcie działań bezprawnych mogą brać udział także osoby zajmujące się tworzeniem systemów i narzędzi informatycznych służących ułatwianiu i umożliwianiu dokonywaniu zamachów na określone dobra chronione prawem. Mówiąc o komputerze i programie informatycznym, są to dwa podstawowe używane przez sprawców w cyberprze-

---

¹² Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z 30 października 2008 r. I KZP 20/08, Legalis, nr 108369.

¹³ M. Kliś, *Przestępczość w Internecie. Zagadnienia podstawowe*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2000, nr 1, s. 6.

strzeni narzędzia przestępstwa, za pomocą których realizowane są czyny zabronione. Tworzenie nowych programów informatycznych jako technologii cyfrowych umożliwia korzystanie z cyberprzestrzeni przez każdego, jako ewentualność działania w dowolnym miejscu na ziemi. Jednakże, gdy są one wykorzystywane lub tworzone dla celów przestępczych, stają się narzędziami przestępstwa.

Cyberprzestrzeń jako odmienne rodzajowo miejsce popełnienia przestępstwa

Podobnie, jak w przestrzeni fizycznej, codzienne życie społeczne toczy się w cyberprzestrzeni, przy czym te wymiary wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Jednak charakterystyczną cechą cyberprzestrzeni jest obszar, który nie ma fizycznych granic, jakie do dnia dzisiejszego dzieli państwa, i nie jest objęty jakąkolwiek jurysdykcją organów ścigania. Ta cecha w połączeniu ze stosunkowo dużą anonimowością realizowania określonych czynności przez jej użytkowników wykorzystywana jest także do podejmowania działań bezprawnych. W momencie zaistnienia przestępstwa popełnionego za pośrednictwem cyberprzestrzeni pojawia się zagadnienie prawne wiążące się z właściwością organu uprawnionego (zobowiązanego) do wszczęcia ścigania karnego jako reakcji na nie. Wynika to z prawnej konieczności wiążącego rozstrzygnięcia zmierzającego do ustalenia, gdzie i w jakim miejscu popełniono przestępstwo. To ustalenie implikuje podjęcie czynności procesowych przez właściwy miejscowo organ ścigania jako uprawniony do wszczęcia procesu karnego. Można stwierdzić, że czyn zabroniony zaistniał w cyberprzestrzeni, lecz takie ustalenie z prawnego punktu widzenia jest niemiarodajne, aby mogło dojść do wszczęcia procesu karnego, a tym bardziej do prowadzenia czynności wykrywczych. Wszczęciu ścigania karnego towarzyszy bowiem ustalenie rzeczywistego miejsca popełnienia czynu zabronionego, co przesądza o możliwości stosowania krajowej procedury karnej. Determinuje ona właściwość miejscową organu ścigania karnego (prokuratura i policja), a następnie sądu do rozpoznania sprawy. Przestępca i jego ofiara (pokrzywdzony) mogą być od siebie oddaleni o setki kilometrów, nie spotykali się ze sobą, nie przebywają w tym samym miejscu, a nawet kraju. Dokonywanie przestępstw za pośrednictwem cyberprzestrzeni staje się bezpieczne dla sprawców, mają bowiem świadomość, jak trudno ustalić ich miejsce działania, a tym samym ich personalia. Wykorzystują cechę anonimowości działania w cyberprzestrzeni, a dodatkowo sprzyja im procedura wiążąca się z ustaleniem miejsca działania sprawcy, co w dużej mierze utrudnia transgraniczność przestępstwa.

Przestępstwa w cyberprzestrzeni obejmują zachowania sprawcy, których znamiona są typowe dla każdego czynu zabronionego, lecz dodatkowo występuje tu czynnik wiążący się z miejscem, w którym działa sprawca. Cyberprzestrzeń jest czymś miejscowo nieokreślonym, użytkuje ją ogromna liczba osób i za jej pośrednictwem dokonywane są różnorodne transakcje, przekazywane są ważne informacje, a to wszystko sprawia, że jest ona wrażliwa i podatna na zagrożenia, jakie stwarzają inni użytkownicy. Ponadgraniczność cyberprzestrzeni sprawia, iż przestępca działa w bliżej nieokreślonym miejscu, a materialne skutki jego przestępstwa nie wiążą się z miejscem jego fizycznego pobytu. Działanie przestępcze obejmuje sytuację, w której to przestępca nie ma możliwości przewidzieć, gdzie nastąpi skutek jego działania. Ustalenie miejsca działania sprawcy przestępstwa utrudnia właśnie globalność cyberprzestrzeni, a czyn sprawcy może mieć charakter wielomiejscowy. Może on działać z terytorium innego państwa przy wykorzystaniu sieci informatycznej znajdującej się w innym kraju. Skutek przestępczy zaistnieje więc na terenie innego kraju, a miejsce działania sprawcy będzie w innym – przy założeniu, że zostanie ono w ogóle ustalone. Podstawowym problemem natury procesowej jest ustalenie miejsca popełnienia przestępstwa jako miejsca działania sprawcy. Kwestię proceduralną wymagającą rozstrzygnięcia stanowią więc ustalenia wiążące się ze zidentyfikowaniem miejsca działania sprawcy, jak i popełnienia przestępstwa. Brak tych elementów w zasadniczy sposób wpływa na moment wszczęcia ścigania karnego i jego kontynuowanie oraz możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy za popełnione przestępstwo. Z momentem ustalenia, że zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 303 k.p.k.), zostają spełnione przesłanki określone w art. 1 k.k., będące podstawą odpowiedzialności karnej. Pozostaje jednak do ustalenia, gdzie działał podmiot przestępstwa jako ten mający być pociągnięty do odpowiedzialności karnej w związku ze stwierdzonym czynem zabronionym.

Odpowiedzialność karną ponosi sprawca wykonawczy lub współsprawcy. Za sprawcę uznaje się osobę popełniającą czyn niezgodny z prawem, a w rozważanym przypadku z wykorzystaniem cyberprzestrzeni. Zgodnie z treścią art. 6 § 2 k.k. czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić. W doktrynie ustalili się poglądy, że miejsce popełnienia czynu zabronionego jest synonimem koniunkcji sformułowań: „miejsce, w którym sprawca działał”, „miejsce, w którym sprawca zaniechał działania, do

którego był obowiązany”, „miejsce, w którym nastąpił skutek będący znamieniem czynu zabronionego” oraz „miejsce, w którym według zamiaru sprawcy miał nastąpić skutek stanowiący znamię czynu zabronionego¹⁴. Miejsce popełnienia przestępstwa określone w treści art. 6 § 2 k.k. ma charakter materialno-procesowy, z którym wiąże się odpowiednie następstwa procesowe. Proces karny postrzegany jako wszczęcie ścigania karnego jest uregulowaną działalnością organów procesowych zmierzających do ustalenia czynu przestępnego, wykrycia jego sprawcy i osądzenia go za ten czyn oraz wykonania kary i innych środków reakcji karnej.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na cztery elementy wiążące się z miejscem popełnienia czynu zabronionego¹⁵: lokalizację, w której dana osoba dopuściła się aktywnego zachowania opisanego w ustawie karnej; lokalizację, w której dana osoba powstrzymała (powstrzymywała) się od nakazanego postępowania, opisanego w ustawie karnej; lokalizację, w której dana osoba swoim zachowaniem wywołała ustawowo opisaną zmianę w świecie zewnętrznym lub wewnętrznym, jak również lokalizację, w której dana osoba, przewidując możliwość popełnienia czynu zabronionego, chciała albo godziła się na wywołanie ustawowo opisaną zmiany w świecie zewnętrznym lub wewnętrznym. Przystępując do ustalania miejsca popełnienia czynu zabronionego, należy wskazać, jakie elementy w danym przypadku występują, o których jest mowa w treści art. 6 § 2 k.k. Nie można poprzestać na ustaleniu jednego z nich w chwili, gdy pozostałe można określić odmiennie. W takiej sytuacji wskazana norma nie tylko doznałaby znacznego ograniczenia, ale doprowadziłoby to do niewłaściwego ustalenia właściwości miejscowej organu postępowania karnego. Zasadą w procesie karnym jest, iż w toku procesu karnego organ procesowy zobligowany jest do sprawdzenia swojej właściwości. W doktrynie kwestia ta jest jednolicie definiowana i jest to uprawnienie organu procesowego, będące zarazem jego obowiązkiem, do przeprowadzenia czynności procesowych z uwagi na miejsce popełnienia czynu zabronionego¹⁶.

¹⁴ B. Namysłowska-Gabrysiak [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. I, Warszawa 2015, s. 234; T. Bojarski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, s. 66, Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2012 s. 88.

¹⁵ M. Nawrocki, *Miejsce popełnienia czynu zabronionego*, Warszawa 2016, s. 40.

¹⁶ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. J. Grajewski, Warszawa 2010 s. 172–186; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 108–122; *System prawa karnego procesowego – Dopuszczalność procesu*, t. IV, red. P. Hofmański, Warszawa 2015, 194–221; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, s. 287–316; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 73–82;

Odwołując się do przepisów procesowych, to w ramach ustalających miejsce popełnienia przestępstwa obowiązują trzy zasady, jedna o charakterze podstawowym i dwie subsydiarne. Wyrażone są one w normie art. 31 k.p.k., gdzie miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Jeżeli przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, właściwy jest sąd macierzystego portu statku. Jeżeli przestępstwo popełniono w okręgu kilku sądów, właściwy jest ten sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze. W przypadku, gdy nie można ustalić miejsca popełnienia przestępstwa, zastosowanie mają pomocnicze kryteria wskazane w art. 32 k.p.k., gdzie właściwym staje się sąd, w którego okręgu: ujawniono przestępstwo, czyli miejsce, w którym Policja lub prokuratura poweźmie informację o przestępstwie; ujęto oskarżonego, czyli miejsce jego zatrzymania lub ujęcia obywatelskiego; oskarżony przed popełnieniem przestępstwa stale mieszkał lub czasowo przebywał, tj. każde miejsce, w którym oskarżony był z zamiarem pozostania na określony czas, a jego obecność nie miała charakteru okazynego – zależnie od tego, gdzie najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze. Jeżeli nie można ustalić właściwości miejscowej sądu według przepisów poprzedzających, sprawę rozpoznaje sąd właściwy dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy. Jednakże przeniesienie tych obu regulacji w przypadku przestępstwa popełnionego za pośrednictwem cyberprzestrzeni nie zawsze okazuje się możliwe, nie można bowiem wskazać skonkretyzowanej przestrzeni jako rzeczywistego miejsca popełnienia przestępstwa. Kwestia ustalania miejsca popełnienia przestępstwa za pośrednictwem cyberprzestrzeni w chwili wszczynania postępowania przygotowawczego została rozstrzygnięta w treści § 114 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 roku¹⁷. Zastosowano tu rozwiązanie kompromisowe wynikające z treści art. 6 § 2 k.k. i art. 32 k.p.k. Z treści tej regulacji wynika, że w sprawach dotyczących przestępstw popełnionych za pośrednictwem sieci teleinformatycznej i telekomunikacyjnej postępowanie przygotowawcze prowadzi się lub nadzoruje w jednostce, na której obszarze właściwości sprawca działał. Jeżeli nie można ustalić miejsca działania sprawcy, właściwą do prowadzenia lub nadzorowania postępowania jest ta jed-

---

Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2013, s. 188–224; G. Artymiak, M. Rogalski, *Proces karny – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 113–129; *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017, s. 264–274.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 roku – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury (Dz.U. 2017, poz. 1206).

nostka, na której obszarze właściwości zostało ujawnione przestępstwo. Taki zapis sprawia, że w zasadzie nie ma problemu w ustaleniu właściwości organu na poziomie wszczynania ścigania karnego. Jeśli jednak ten sposób ustalania właściwości nie daje jednoznacznego wskazania jednostki prokuratury, zastosowanie ma norma art. 32 § 3 k.p.k., który stanowi o konieczności powierzenia sprawy, w stosunku do której nie udało się ustalić właściwości organów ścigania zgodnie z powyższymi kryteriami, sądowi właściwemu dla dzielnicy Śródmieście m. st. Warszawy w Warszawie.

Biorąc pod uwagę cechę cyberprzestrzeni jako systemu tworzącej ją technologii cyfrowej powiązanej na poziomie wszystkich państw na ziemi, może dochodzić do sytuacji wszczynania postępowania przygotowawczego w kilku krajach lub braku reakcji na przestępstwo. Wynika to z faktu działania sprawcy na terenie jednego państwa oraz wystąpienia skutku na terenie innego. Organy ścigania tych państw mogą uznać lub nie uznać swojej właściwości, mogą oba niezależnie podjąć czynności związane ze ściganiem sprawcy. Celem przeciwdziałania negatywnym skutkom podwójnych postępowań wydana została decyzja ramowa Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 roku¹⁸. Jej celem jest zapobieganie konfliktom jurysdykcyjnym w sprawach karnych. Realizacja tego celu opiera się na zobowiązaniu organów ścigania państw Unii Europejskiej do współpracy w tym zakresie, w szczególności do wymiany informacji w przypadku podejrzenia mnogości postępowania w różnych państwach członkowskich w stosunku do tego samego przestępstwa, a także na wypracowaniu wspólnego schematu przekazania ścigania jednemu z państw właściwych. Takie przekazanie powinno nastąpić do państwa, w którym zrealizowana została większa część czynu karalnego, lub do państwa, gdzie działanie wywołało większą szkodę. Prowadzenie tych samych postępowań karnych w odniesieniu do tego samego czynu i osoby będzie bowiem skutkowało naruszeniem podstawowej zasady *ne bis in idem*, zakazującej podwójnego lub wielokrotnego ścigania i skazania tej samej osoby za ten sam czyn. Cyberprzestrzeń i przestępstwa popełniane przy jej wykorzystaniu w pewnym sensie nie są wyjęte spod jurysdykcji państw w chwili, gdy któreś z nich wszczęło ściganie karne. Przestępstwo popełnione za pośrednictwem cyberprzestrzeni cechuje się tym, że miejsce jego dokonania nie jest zawsze to samo, w którym sprawca działał, bowiem w trakcie jego dokonywania może się on przemieszczać. Posługiwanie się komputerem przez sprawcę jako narzę-

¹⁸ Decyzja ramowa Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygnięcia takich konfliktów (Dz.Urz. UE z 15.12.2009 L 328/42).

dziem przestępstwa w cyberprzestrzeni zawsze tworzy problemy proceduralne, zwłaszcza związane z określeniem jurysdykcji państwa w sprawach o cyberprzestępstwa.

Globalność cyberprzestrzeni w zasadniczej mierze uniemożliwia ustalenie miejsca fizycznego działania sprawcy, widoczne za to wyrażenie jest miejsce, gdzie nastąpił skutek działania przestępczego. Miejsce popełnienia przestępstwa nie jest tożsame z miejscem działania sprawcy, natomiast miejsce skutku jest zazwyczaj wyraziste. Pozostaje zazwyczaj problem w ustaleniu miejsca działania sprawcy, a ten element jest niezwykle ważny dla czynności wykrywczych (postępowania dowodowego). Ta kwestia dla procesu karnego ma podstawowe znaczenie, gdyż umożliwia zidentyfikowanie sprawcy, a cyberprzestrzeń w dużej mierze temu nie sprzyja. W wielu sytuacjach sprawca nie planuje, gdzie skutek jego działania nastąpi, liczy się to, że osiągnął zamierzony przez siebie cel. Przy przestępstwach przeciwko mieniu znamienne jest osiągnięcie korzyści majątkowej przez sprawcę. Obojętne w dużej mierze jest dla niego miejsce popełnienia przestępstwa oraz to, w jakim kraju przestępstwo zostanie ujawnione. Działając z innego terytorium, sprawca gwarantuje sobie możliwość, że nie zostanie pociągnięty do odpowiedzialności karnej, uwzględniając tu czynniki czysto procesowe. Innym problemem wiążącym się z miejscem popełnienia przestępstwa jest jego ustalenie w przypadku podmiotów współdziałających w jakichkolwiek formach sprawczych. W dużej mierze nie da się tego ustalić, a nawet jeśli to się uda, to wpływ czasu spowoduje zatarcie śladów przestępstwa. Można mówić o wielomiejscowości cyberprzestępstwa, a to wymaga przyjęcia odmiennych kryteriów niż wskazane w art. 31 i 32 k.p.k., według których organy procesowe ustalają swoje kompetencję do ścigania sprawcy przestępstwa. Sprawca może być obywatelem innego państwa i tam działa, a skutek następuje na terytorium innego państwa. Taka metoda działania przestępcy nie ułatwia jego ścigania i ukarania, wymaga to współpracy organów procesowych kilku państw, które będą prowadziły wspólne czynności wykrywcze. Pojawia się tu dalszy problem właściwości miejscowej organu wszczynającego ściganie karne i kwestia współdziałania organów krajowych, a to zawsze prowadzi do pojawienia się istotnych przeszkód natury prawnej, a także technicznej.

Powszechność korzystania z cyberprzestrzeni oraz łatwość jej wykorzystywania do działań przestępczych wiąże się także ze skutecznością ochrony potencjalnych osób pokrzywdzonych. Miejsce skutku przestępstwa najczęściej nie zawsze pokrywa się z miejscem ich zamieszkania lub pobytu. W tym drugim przypadku, kiedy ofiara przestępstwa przebywa na terytorium innego państwa, ustalenie skutku przestępczego nie wydaje się proste do ustalenia. Pokrzywdzony zauważy zazwyczaj po

powrocie do kraju, że z jego konta bankowego ktoś skradł pieniądze. Miejscem przestępstwa będzie niewątpliwie jego bank, w którym przechowywał swe środki finansowe. Pojawia się pytanie, gdzie zostanie wszczęte ściganie karne.

Rozwój technologii informatycznych sprawił, że metody popełniania przestępstw w cyberprzestrzeni są wyspecjalizowane, przybierają różne formy i szybko ewoluują. Akt przestępczy ma swoje fizyczne miejsce, lecz ustalenie go nie zawsze jest możliwe. Sprawcy są świadomi tego elementu strony przedmiotowej przestępstwa i skutecznie ukrywają miejsca swego działania. Ta kategoria przestępców kreuje coraz to nowe metody popełniania przestępstw z wykorzystaniem cyberprzestrzeni stosownie do rozwoju techniki cyfrowej. Skala tego zjawiska rośnie, łatwo bowiem ukryć miejsce, z którego się działa, uniemożliwia to ustalenie tożsamości sprawcy przestępstwa, sprzyja zachowaniu anonimowości. Po stronie organów ścigania występują problemy ze współpracą procesową i prowadzeniem postępowania dowodowego wiążącego się z ujawnianiem, zabezpieczaniem i utrwalaniem śladów w cyberprzestrzeni. Są to specyficzne ślady kryminalistyczne zawierające się w zapisach cyfrowych różnych urządzeń sieciowych. Mają one nietrwałą naturę i podatność na manipulacje, są rodzajem dowodu wymagającym stosowania szczególnych środków oraz procedur umożliwiających jego procesowe wykorzystanie. Tradycyjne metody śledcze nie są wystarczające do wykrywania i ścigania tych przestępstw i cyberprzestępczości. Ten rodzaj przestępczości wymaga nie tylko aktywnej współpracy na szczeblu międzynarodowym, ale także wypracowywania technik kryminalistycznych.

Cyberprzestępstwo a czas jego popełnienia

Kwestia czasu popełnienia przestępstwa została uregulowana w art. 6 § 1 k.k., zgodnie z którym czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany. Ustalenie czasu popełnienia przestępstwa odgrywa rolę w zakresie penalizacji czynu zabronionego, ewentualnego wymiaru kary oraz przedawnienia karalności. Z czasem popełnienia przestępstwa należy łączyć szybkość reakcji na nie jako momentu podjęcia ścigania karnego jego sprawcy. Ustawodawca nie przyznaje priorytetu żadnemu etapowi działania lub zaniechania sprawcy. Użyte w nim terminy „działał” i „zaniechał działania” należy odnosić – na zasadzie *lege non distinguente* – do całości działania lub zaniechania¹⁹. Znamienne w treści art. 6

¹⁹ A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 1999, s. 84.

§ 1 k.k. jest to, iż nie ustanawia on reguły ustalania czasu popełnienia przestępstwa charakteryzującego się wyrażoną tu rozpiętością czasową poza ustaleniem – *a contrario* wobec art. 6 § 2 k.k.

W przypadku przestępstw materialnych nie ma znaczenia ani czas biegnący między czynem a skutkiem, ani czas skutku. Pojęcie czasu popełnienia przestępstw nie jest jednoznaczne, może oznaczać ukończenie działania przez sprawcę lub wywołanie skutku istotnego dla danego przestępstwa. Rozstrzygnięcie kwestii momentu popełnienia przestępstwa zależy od tego, czy całość czynu przestępnego utożsamia się z jednym z jego elementów, tj. z działaniem lub skutkiem, czy też alternatyw. Decydujące znaczenie ma tu przypisanie każdemu z tych elementów skutku przestępstwa. W praktyce łącznie traktowane jest zagadnienie czasu i miejsca popełnienia przestępstw i chodzi tu o działanie sprawcy wypełniające znamiona czynności wykonawczej jakiegoś typu czynu zabronionego opisanego w ustawie. Czas popełnienia przestępstwa jest zasadniczo nieproblematyczny w przypadku jego ustalenia w odniesieniu do jednochwilowych czynów zabronionych jako tych, których moment popełnienia wyznacza się poprzez określenie konkretnego punktu w czasie. Problematiczne stają się przypadki, gdy czyn jest rozciągnięty w czasie, realizacja jego znamion następuje przez dłuższy okres niż skonkretyzowany moment. Ta czasowa przestrzeń dotyczy zazwyczaj przestępstw o charakterze ciągłym lub trwałym, przy tych przestępstwach znamieniem jest skutek; jest to czas związany z miejscem, gdzie one nastąpiły, tzw. przestępstwa przestrzenne. Dlatego czas popełnienia przestępstwa nie jest tożsamy z czasem, w którym nastąpił skutek jako czas dokonania. Przy przestępstwach wieloczynowych czasem popełnienia przestępstwa jest czas popełnienia ostatniego z czynów składających się na to przestępstwo. W przypadku przestępstwa ciągłego czasem popełnienia przestępstwa jest czas ostatniego zamachu. Zazwyczaj czasem popełnienia przestępstw jest spełnienie samego działania (zaniechania) sprawcy, natomiast czas nastąpienia skutku jest odmienną okolicznością. Dla określenia czasu popełnienia przestępstw decydujące znaczenie ma chwila, w której sprawca ukończył czynność wykonawczą. Jednakże w przypadku cyberprzestępstwa taki sposób określenia czasu popełnienia przestępstwa nie wydaje się słuszny, bowiem czas popełnienia przestępstwa może być tylko jeden, a miejsce popełnienia przestępstwa nie musi być miejscem działania, może być natomiast miejscem, gdzie skutek nastąpił. W tym przypadku trudno jest ustalić, w jakim czasie sprawca działał, ujawni się bowiem tylko czas skutku. Istotny tu jest czas dokonania jako wystąpienia skutku będącego wypełnieniem wszystkich elementów decydujących o spełnieniu opisu zawartego w hipotezie normy

sankcjonującej. Niektóre elementy działania sprawcy mogą nastąpić dużo później, po wykonaniu przez niego czynności, które doprowadziły do określonego skutku. Dlatego czas popełnienia przestępstwa a czas jego dokonania są od siebie różne.

Czasem popełnienia przestępstwa jest czas samego czynu przestępczego, czyli czas działania lub zaniechania. Nie jest natomiast miarodajny dla ustalenia czasu popełnienia czynu zabronionego czas skutku, nawet jeśli stanowi on znamię tego czynu. W sensie procesowym ustalenie czasu popełnienia przestępstwa wiąże się z kwestią odpowiedzialności karanej jako ustawowego wymogu formułowania zarzutów i przypisywania odpowiedzialności za zarzucane czyny. Jednym z nakazów kierowanych do organów postępowania karnego jest obowiązek dokładnego określenia zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody, który materializuje się w odpowiednim sformułowaniu aktu oskarżenia i wyroku – art. 332 § 1 pkt 2, art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.

Zakończenie

Cyberprzestępstwo powinno być wyróżnione w prawie karnym jako odmienny sposób popełnienia przestępstwa. Powinno ono mieć legalną definicję podobnie jak to uczyniono między innymi w przypadku: przestępstw o charakterze terrorystycznym (art. 115 § 20 k.k.), występku chuligańskiego (art. 115 § 21 k.k.), handlu ludźmi (art. 115 § 22 k.k.). Cyberprzestrzeń zostałaby uznana za równorzędną z przestrzenią materialną jako współczesnym miejscem aktywności ludzi, gdzie w zasadzie przeniosłaby się duża część działań społecznych, gospodarczych oraz prawnych z dotychczasowej przestrzeni fizycznej.

Bibliografia

- Adamski A., *Prawo karne komputerowe*, Warszawa 2000.
- Artymiak G., Rogalski M., *Proces karny – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Bojarski T. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Decyzja ramowa Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygania takich konfliktów (Dz.Urz. UE z 15.12.2009 L 328/42).
- Fischer B., *Przestępstwa komputerowe i ochrona informacji*, Kraków 2000.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2011.

- Jakubski K.J., *Przestępczość komputerowa – podział i definicja*, „Przegląd Kryminalistyki”, 1997, nr 2.
- Kliś M., *Przestępczość w Internecie. Zagadnienia podstawowe*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2000, nr 1.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2013.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. J. Grajewski, Warszawa 2010.
- Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 r. (Dz.U. 2015, poz. 728).
- Michalski K., Jurgilewicz M., *Konflikty technologiczne. Nowa architektura zagrożeń w epoce wielkich wyzwań*, Warszawa 2021.
- Nawrocki M., *Miejsce popełnienia czynu zabronionego*, Warszawa 2016.
- Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2012.
- Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 roku – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury (Dz.U. 2017, poz. 1206).
- Siwicki M., *Cyberprzestępczość*, Warszawa 2013.
- Siwicki M., *Podział i definicja cyberprzestępstw*, „Prokuratura i Prawo”, 2012.
- System prawa karnego procesowego – Dopuszczalność procesu*, t. IV, red. P. Hofmański, Warszawa 2015.
- Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z 30 października 2008 r., sygn. akt I KZP 20/08, Legalis nr 108369.
- Wąsek A., *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 1999.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa z 11 kwietnia 1984 r., sygn. akt RNw 4/84, Legalis, nr 24176.

Cybercrime – the issue of the time and place of the crime commitment

Abstract

The article is devoted to the issue of determining the place and time of committing a crime in cyberspace. The legislator draws attention to these structural elements of a prohibited act in Art. 6 penal code which, however, were established for crimes committed in real (physical) space. The global nature of cyberspace largely makes it difficult to apply this norm directly to the description of a crime occurring in this dimension. In the classical approach, the place of the perpetrator's action is linked to the effect and the time in which he committed the crime. The time and place of committing a crime in cyberspace does not fall within the traditional concept of Art. 6 penal code which causes procedural repercussions related to the moment of effective prosecution of the perpetrator. However, this crime *de lege ferenda* has a special dimension and should also be treated as such.

Keywords: time of committing the crime, place of committing the crime, cyber-crime